

КВОРУМ

Информативни билтен Народне скупштине

број 8.

август 2013.

тема броја

НАРОДНА СКУПШТИНА, КУЋА СВИХ ГРАЂАНА

Народна скупштина Републике Србије

у овом броју издвајамо

страна 3

Група за едукацију и презентацију
скупштинске баштине

Поштовани читаоци „Кворума“,

Тема броја који је пред вама биће унеколико другачија од онога што је досада било уобичајено. Наиме, у овом броју упознаћемо вас са радом Групе за едукацију, организационе јединице у служби Народне скупштине која се бави комуникацијом са грађанима.

Имаћете прилику да сазнате шта је потребно како бисте обишли Народну скупштину, пратили седницу са галерије Велике сале, учествовали у симулацији рада парламента или добили брошуре о Народној скупштини.

Наравно, као и у претходним издањима, информисаћемо вас о законодавном раду, међународним активностима и другим пословима које је Народна скупштина обављала током јула месеца.

Представићемо и неке од нових наслова којима је недавно обогаћен фонд књига наше библиотеке.

Надамо се да ће вам читање бити од користи,

Срдачно,

Jana Lubich
Генерални секретар
Јана Љубичић

Народна скупштина Републике Србије

Трг Николе Пашића 13
www.parlament.rs

Израду овог билтена подржали су Мисија ОЕБС у Србији и УНДП/СДЦ.

oebs Organizacija za evropsku
bezbednost i saradnju
Misiја u Srbiji

Empowered lives.
Resilient nations.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Ставови израчени у овој публикацији припадају искључиво аутору и његовим сарадницима и не представљају нужно званичне ставове Мисије ОЕБС у Србији и Програма Уједињених нација за развој (УНДП)/ Швајцарске агенције за развој и сарадњу (СДЦ).

Група за едукацију и презентацију скупштинске баштине

Група за едукацију и презентацију скупштинске баштине Народне скупштине као организациона јединица у оквиру Службе Народне скупштине је образована с циљем јачања и унапређења двосмерне комуникације институције и грађана или група грађана. У Групи раде Биљана Милосављевић, руководилац Групе и Весна Дујмовић Росић и Родољуб Динић, саветници, а онедавно и двоје стажиста, Драгица Петковић и Владимир Милојевић.

Кроз различите програме за приступ јавности, Група за едукацију афирмише значај парламента, његову улогу и положај у друштву.

Такође, ови програми омогућавају да се у Народној скупштини чује глас и мишљење грађана.

Група за едукацију и презентацију скупштинске баштине се бави промоцијом Народне скупштине, као дома демократског дијалога и куће свих грађана, кроз принципе отворености, доступности и одговорности.

Сви програми за приступ јавности настали су кроз вишегодишње искуство у комуникацији са грађанима. У конципирању ових програма значајно су помогла и искуства европских парламената. Ови програми су развојни и мењају се како се мењају захтеви грађана.

Због тога су програми за приступ јавности прецизно прилагођени различитим циљним групама и њиховим потребама.

Програми су једнако доступни грађанима који посећују Народну скупштину, али и грађанима до којих парламент долази, као и грађанима који користе савремене технологије у комуникацији.

За оне грађане који могу да дођу у Народну скупштину, постоји неколико програма посета, као и програм праћења седница са галерије Велике сале.

За грађане који то не могу, Група за едукацију и презентацију скупштинске баштине припрема бројне информативне публикације, промотивне филмове и програм теренских посета – Мобилни парламент.

Грађани који користе савремене технологије, могу да се преко интернет презентације Народне скупштине информирају о раду парламента. Такође могу и у виртуелну шетњу кроз Народну скупштину.

Група за едукацију и презентацију скупштинске баштине, у сарадњи са колегама из других организационих јединица, припрема и портал „Скупштина у бројкама”, на сајту Народне скупштине. Реч је о занимљивим статистичким подацима о актуелном и претходним сазивима.

Запослени у Групи раде и у уређивачким одборима Кворума и Инфобила, екстерног и интерног билтена Народне скупштине.

Како би ишла у корак са најновијим тенденцијама на пољу транспарентности институција, Група за едукацију и презентацију скупштинске баштине са Мисијом ОЕБС у Србији започела реализацију пројекта „Јачање капацитета Народне скупштине за ефикаснију комуникацију са грађанима”.

Пројекат има више компоненти између осталог рад на унапређењу онлајн програма за приступ јавности, израду стратегије развоја Групе, као и регионалну конференцију на тему доступности парламента за грађане.

Све информације о раду Групе и програмима за приступ јавности грађани могу добити на интернет презентацији, у делу „Центар за посетиоце” (<http://www.parlament.gov.rs/грађани/едукативни-центар.59.html>)

Закони које је Народна скупштина донела у јулу

Народна скупштина је у јуну донела 12 закона.

На седници Осмог ванредног заседања Народне скупштине у 2013. години, донети су: Закон о изменама и допунама Закона о буџету Републике Србије за 2013. годину; Закон о изменама и допунама Закона о буџетском систему; Закон о измени Закона о пензијском и инвалидством осигурању; Закон о преузимању обавеза Јавног предузећа „Путеви Србије“ према привредним друштвима на основу неизмирених обавеза и претварању тих обавеза у јавни дуг Републике Србије; Закон о измени Закона о преузимању обавеза здравствених установа према веледрогеријама по основу набавке лекова и медицинског материјала и претварању тих обавеза у јавни дуг Републике Србије; Закон о рачуноводству; Закон о ревизији и Закон о факторингу.

Одлуке које је Народна скупштина донела у јулу

Народна скупштина је у јуну донела три одлуке.

На седници Девог ванредног заседања у 2013. години, Народна скупштина је донела Одлуку о избору 16 судија који се први пут бирају на судијску функцију и Одлуку о избору 12 заменика јавног тужиоца који се први пут бирају на судијску функцију. На истој седници, Народна скупштина је за члана Одбора Агенције за борбу против корупције изабрала Драгану З. Коларић, на предлог председника Републике.

Поред наведених закона, донети су и: Закон о потврђивању Споразума о економској и техничкој сарадњи у области инфраструктуре између Владе Републике Србије и Владе Народне Републике Кине и Закон о потврђивању Споразума о изменама и допунама Споразума између Републике Србије и Републике Италије о кредиту за реализацију Програма „Кредит за помоћ малим и средњим предузећима преко домаћег банкарског сектора и подршку локалном развоју кроз јавна комунална предузећа“.

На седници Девог ванредног заседања Народне скупштине у 2013. години, донети су: Закон о изменама и допунама Закона о државном премејру и катастру и Закон о прекршајима.

Обраћање Ранка Кривокапића, председника Скупштине Црне Горе и председника Парламентарне скупштине ОБЕС-а

На Четвртој посебној седници одржаној 11. јула 2013. године, народним посланицима се обратио Ранко Кривокапић, председник Скупштине Црне Горе и председник Парламентарне скупштине ОБЕС-а. Стенографске белешке говора господина Кривокапића доступне су на интернет страници Народне скупштине <http://www.parlament.gov.rs/aktivnosti.940.html>

Обраћање Штефана Филеа, комесара Европске комисије за проширење и суседску политику

На Петој посебној седници одржаној 11. јула 2013. године, народним посланицима се обратио Штефан Филе, комесар Европске комисије за проширење и суседску политику. Стенографске белешке говора господина Филеа доступне су на интернет страници Народне скупштине <http://www.parlament.gov.rs/aktivnosti.940.html>.

Изабран нови председник Одбора за европске интеграције

На седници Одбора за европске интеграције одржаној 9. јула 2013. године, чланови Одбора су изабрали Наташу Вучковић за председника Одбора.

Изабрани члан и заменик члана Комисије за спровођење Националне стратегије реформе правосуђа

На седници Одбора за правосуђе, државну управу и локалну самоуправу одржаној 15. јула 2013. године, чланови Одбора су изабрали Неђу Јовановића и Ненада Константиновића за члана и заменика члана Комисије за спровођење Националне стратегије реформе правосуђа.

Донет Закон о изменама и допунама Закона о буџету Републике Србије

На седници Осмог ванредног заседања Народне скупштине у 2013. години, Народна скупштина је донела Закон о изменама и допунама Закона о буџету Републике Србије. Циљ доношења овог закона био је да се смање расходи буџета уз истовремено јачање пореске дисциплине која ће омогућити повећање наплате прихода. Ребаланс буџета Републике Србије за 2013. годину заснива се на оствареним ма-

кроекономским и фискалним резултатима, ревидираним макроекономским и фискалним пројекцијама за 2013. годину, ревидираним проценама међународних институција и мерама Владе за контролу дефицита. Наиме, у прва четири месеца 2013. године забележен је благи опоравак привредне активности, раст извоза, што је уз успоравање раста увоза, допринело смањењу спољнотрговинског дефицита текућег рачуна платног биланса. За 2014. годину предвиђен је постепени економски опоравак праћен неопходном фискалном консолидацијом, смањењем инфлације, благим растом дефицита текућег рачуна и побољшањем услова на финансијском тржишту и тржишту рада.

Донет нов Закон о прекршајима

На седници Деветог ванредног заседања Народне скупштине у 2013. години, Народна скупштина је донела нов Закон о прекршајима. Циљ доношења овог закона био је у решавању проблема у досадашњем раду прекршајних судова и регулисању решавања прекршајних предмета на економичнији и ефикаснији начин, а све у складу са Европском конвенцијом о заштити људских права, јуриспруденцијом Европског суда за људска права и другим важећим међународним документима. Једна од новина коју промови овај закон је повећање рокова застарелости. Наиме, прекршајни поступак не може се покренути ако протекне две године од дана од када је прекршај учињен, а вођење самог поступка у сваком случају застарева када протекне рок од четири године од када је прекршај учињен. У складу са потребама праксе, релативни рокови застарелости повећани су на две године, имајући посебно у виду да су се још преношењем у надлежност судијама за прекршаје пореских, девизних, царинских и других специфичних прекршаја, изменили услови под којима судија за прекршаје ради. Такође, уведен је и институт прекршајног налога (који издају органи управе за прекршаје за које је предвиђена новчана казна у фиксном износу), као и јединствени регистри (прекршајних санкција и ненаплаћених нов-

чаних казни), јер се указала потреба за увођење система контроле наплате новчаних казни који није био у великој мери присутан. Такође је новим законом на детаљнији начин уређена прекршајна одговорност правних лица, прекршајна санкција и рад у јавном интересу ради њене шире примене.

Разматран Извештај о раду Канцеларије за Косово и Метохију

Одбор за Косово и Метохију је на седници одржаној 5. јула 2013. године разматрао и усвојио Извештај о раду Канцеларије за Косово и Метохију за период јануар – јун 2013. године. Извештај је презентовао Александар Стојановић, помоћник директора Канцеларије, а седници су присуствовали и поједини начелници округа са Косова и Метохије.

Разматрана Информација о Резолуцији Европског одбора Међународне конфедерације друштва аутора и композитора (МКДАК)

Одбор за културу и информисање је на седници одржаној 8. јула 2013. године разматрао Информацију о Резолуцији Европског одбора Међународне конфедерације друштва аутора и композитора (МКДАК) о спорним члановима Закона о ауторским и сродним правима који је ступио на снагу 1. јануара 2013. године. Након расправе, Одбор је донео Закључак да се ова информација упути надлежним министарствима на разматрање, са захтевом да министарства о свом ставу по овом питању, обавесте Одбор.

Разматрани тромесечни извештаји и информације о раду министарстава

Одбор за рад, социјална питања, друштвену укљученост и смањење сиромаштва, Одбор за културу и информисање и Одбор за здравље и породицу су, као надлежни одбо-

ри, размотрили тромесечне информације Министарства рада, запошљавања и социјалне политике, Министарства културе и информисања и Министарства здравља. Након расправе, информације су прихваћене.

Разматране представке грађана и организација

Одбор за просторно планирање, саобраћај, инфраструктуру и телекомуникације је на седници одржаној 9. јула 2013. године, разматрао представке грађана и организација упућене Одбору. Такође, и Одбор за здравље и породицу је на седници одржаној 16. јула 2013. године, разматрао Извештај Радне групе за разматрање представки грађана и организација упућених Одбору.

Јавна слушања у јулу

Одбор за просторно планирање, саобраћај, инфраструктуру и телекомуникације организовао је 24. јула 2013. године јавно слушање на тему „Пројекат пловног пута Канал Морава“. Истакнуто је да је овакав пројекат мултидисциплинаран и да Србији омогућава да валоризује свој географски положај, приближи се Западној и Централној Европи и повеже са свим осталим деловима света.

О учесницима и информацијама које су том приликом изнете можете прочитати на интернет страници Народне скупштине http://www.parlament.rs/Odr%C5%BEano_javno_slu%C5%A1anje_na_temu_Projekat_plovnog_puta_Kanal_Morava.19311.941.html

Јавно слушање организовано је уз подршку Програма Уједињених нација за развој (УНДП) и Швајцарске агенције за развој и сарадњу (СДЦ), кроз пројекат „Јачање надзорне улоге и јавности у раду Народне скупштине“.

***

Одржани састанци Националног огранка Глобалне организације парламентарца за борбу против корупције (GOPAK)

Национални огранак GOPAK-а одржао је током јула месеца два састанка на којима је разматран и усвојен програм рада (Акциони план) Националног огранка за период 2013–2015. године.

Рад националног GOPAK огранка подржавају Програм Уједињених нација за развој (УНДП) и Швајцарска агенције за развој и сарадњу (СДЦ), кроз пројекат „Јачање надзорне улоге и јавности у раду Народне скупштине“

***

Одржан међусекторски састанак Комисије за праћење спровођења Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН – Жене, мир и безбедност у Републици Србији 2010—2015

У Народној скупштини је 22. јула 2013. године одржан међусекторски састанак Комисије за праћење спровођења Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН – Жене, мир и безбедности у Републици Србији 2010- 2015, на коме су представљене досадашње активности и најављен будући рад институционалних механизма за спровођење Националног акционог плана за примену Резолуције. Договорено је да ће на наредном састанку бити усвојен предложени програм.

Презентовани резултати истраживања јавног мњења о односу грађана према Народној скупштини

29. јула 2013. године у Народној скупштини презентовани су резултати истраживања јавног мњења о односу грађана према Народној скупштини. Истраживање је урадио ЦЕСИД, а исто је спроведено у оквиру проје-

кта Јачање надзорне улоге и транспарентности у раду Народне скупштине, који Народна скупштина реализује у сарадњи са Програмом Уједињених нација за развој (УНДП) и Швајцарском агенцијом за међународни развој и сарадњу (СДЦ). Истраживање је рађено у мају месецу 2013. године, на узорку од 1.108 грађана и представља једно од првих у Србији, а имало је за циљ да се на свеобухватан начин испита какав је однос грађана према Народној скупштини. На презентацији је истакнуто да је поред увођење система е-Парламента, обогаћен и садржај интернет странице Народне скупштине, уведени су и директни преноси седница Народне скупштине, њених радних тела и свих осталих активности у организацији Народне скупштине. Такође се објављује и информативни билтен „Кворум“ а грађанима су доступни и информатор о раду и стенобелешке са седница, што свеукупно повећава ниво транспарентности. Међутим, констатовано је да је Народна скупштина и даље у сенци ивршне власти и да то утиче и на перцепцију грађана према Народној скупштини и да би промена изборног закона и директан избор народних

посланика, као и њихова интензивнија комуникација са грађанима, могли допринети даљем повећању поверења грађана у Народну скупштину и народне посланике.

Одржана седница одбора ван седишта

Седнице одбора Народне скупштине по правилу се одржавају у седишту Народне скупштине, али се изузетно могу одржати и ван седишта. У Аранђеловцу је 27. јула 2013. године Одбор за просторно планирање, саобраћај, инфраструктуру и телекомуникације одржао управо једну такву седницу на којој су разматране информације о 4Г технологијама. Презентације на ову тему имали су др Милан Јанковић, директор РАТЕЛ-а и представници Министарства спољне и унутрашње трговине и телекомуникација.

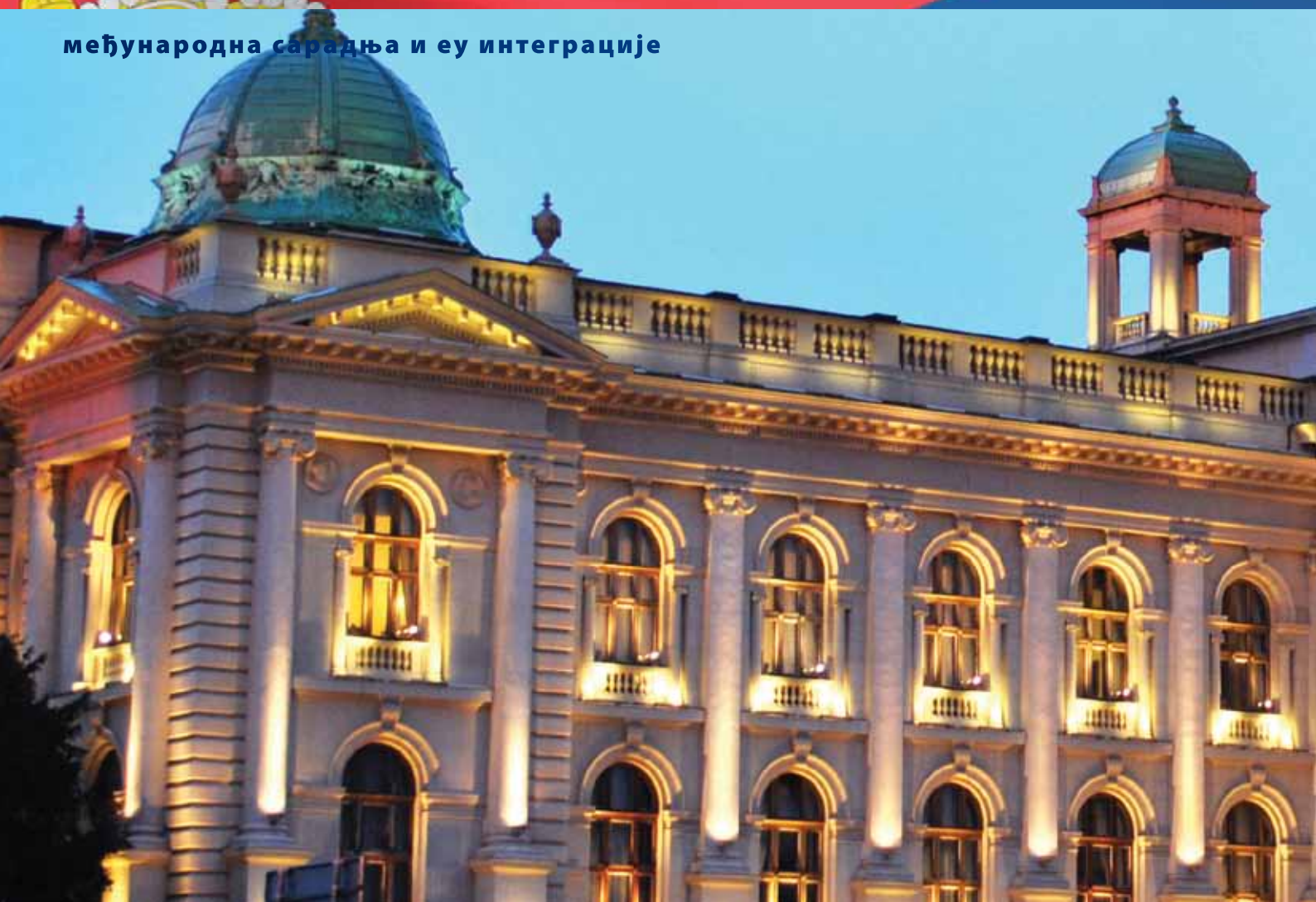
Седница ван седишта је организована уз подршку Програма Уједињених нација за развој (УНДП) и Швајцарске агенције за развој и сарадњу (СДЦ),

кроз пројекат „Јачање надзорне улоге и јавности у раду Народне скупштине“.

Разматран актуелни положај Срба у Републици Хрватској

На седници Одбора за дијаспору и Србе у региону, која је одржана 29. јула 2013. године, разматран је актуелни положај Срба у Републици Хрватској и остваривање њихових мањинских права у складу са стандардима Европске уније. Повод за сазивање ове седнице био је утицај уласка Хрватске у Европску унију на Србе у Хрватској, хапшење 12 Срба у селу Трипња код Вуковара 11. јула 2013. године и случај Милета Дакића који је ухапшен на Рачи, у мају 2011. године.

На седници су усвојени закључци о којима детаљније можете прочитати на интернет страници Народне скупштине http://www.parliament.rs/14_sednica_Odbora_za_dijasporu_i_Srbe_u_regionu.19327.941.html.

Мађарска снажно подржава прикључење Србије Европској унији

Делегација Посланичке групе пријатељства са Мађарском боравила је у званичној посети Парламенту Мађарске, на позив мађарске Групе пријатељства са Србијом, 6. и 7. јуна 2013. године. У саставу наше делегације били су проф. др Снежана Богосављевић-Бошковић, председница Групе, Константин Арсеновић, потпредседник Народне скупштине и чланови Групе Ото Кишмартон и Арпад Фремонд.

Том прилоком, делегација је водила разговоре са потпредседником Парламента Шандором Лежаком, члановима Групе српско-мађарског пријатељства на челу са Криштофом Сатмаријем, председником Одбора за спољне послове Михалом Балом, председником Одбора за пољопривреду Шандором Фонтом, замеником државног секретара за Европску унију у Министарству спољних послова Балинтом Одором, званичницима Министарства пољопривредe, као и представницима Туристичке

организације Мађарске. Наша страна је имала сусрете и са руководством Самоуправе српске мањине у Мађарској, као и са директором и запосленима у српској Гимназији Никола Тесла у Будимпешти.

Мађарска страна је указала да је снажан заговорник прикључивања Србије Европској унији и да је спремна да сва стечена искуства у том процесу подели са Србијом. Указано је да постоји спремност за интензивирање билатералне сарадње две земље у наредном периоду. Томе доприноси и међусобно разумевање и повезаност националних мањина које живе у Србији и Мађарској и погранична сарадња која је значајна за обе земље. Чланови наше делегације су указали на добре односе две земље и да постоји простор за њихово даље унапређење у областима европских интеграција, пољопривредe, туризма, као и потребу за конкретизацијом сарадње. Захваљено је Мађарској на подршци коју пружа Србији на њеном европском путу и указано на важност мађарског искуства у процесима европских интеграција, нарочито она

која се тичу усклађивања домаћег законодавства са европским и искуства у коришћењу европских фондова.

Посланици Србије против корупције

Парламентарна скупштина Савета Европе је разматрала и усвојила извештај „Корупција као претња владавине права“ известиоца Маис Репс из Естоније. У усвојеној резолуцији се наводи да корупција и даље представља озбиљну претњу владавини права у читавој Европи. Корупција подрива јавне институције, нарушава закон и поверење грађана у институције. Поред тога, има разарајуће ефекте на људска права, наводи се у усвојеној резолуцији.

У расправи су учествовале Александра Ђуровић, шеф Сталне делегације у ПС Савету Европе, Наташа Вучковић, Стефана Миладиновић и Светислава Булајић, чланови делегације, које су учествовали на Трећем заседању ПС Савета Европе, у Стразбуру, од 24-28. јуна. У саставу делегације су били и Катарина Ракић, Весна Марјановић и

Милош Алигрудиф. У расправи на ову тему, Александра Ђуровић је истакла да се овај сазив Народне скупштине, Влада, посебно први потпредседник Владе Александар Вучић, као и велики број савесних државних службеника, одлучно боре против корупције. „Основно начело је нулта толеранција према корупцији, а циљ изградња система у којем нема заштићених и изузетих, а рука правде једнако допире до свих“, нагласила је Ђуровић. „Последње истраживање УНДП показује да се поверење грађана по овом питању дуплирало у Србији. То је разлог зашто данас можемо подигнуте главе и са нескривеним поносом да говоримо на ову тему. Чинимо све и урадићемо још више да искоренимо корупцију, посебно оне њене видове који су и довели земљу у тешку економску ситуацију. Кроз законодавну активност, кроз рад одбора и контролну улогу Скупштине али и транспарентност нашег рада боримо се не само да достигнемо законодавне стандарде Европе на путу ка Европској унији, већ желимо да од Србије начинимо земљу просперитета, земљу безбедних инвестиција и једнаких шанси

за све који желе да раде“, закључила је Ђуровић.

Гордана Чомић известила трећег комитета ПС ОЕБС

Дијана Вукомановић је предводила сталну делегацију Народне скупштине, која је учествовала на 22. годишњој скупштини ПС ОЕБС-а, у Истанбулу, од 29. јуна до 3. јула 2013. године. У делегацији су били и Мехо Омеровић, Гордана Чомић и Ненад Константиновић. Тема годишње скупштине је била „Хелсинки +40“ и од изузетног је значаја, јер даје допринос подршци одлукама Министарског савета ОЕБС-а одржаног у Даблину, у децембру 2012. године, да се пласира сет циљева који ће ојачати ОЕБС до 2015. године када се обележава четрдесетогодишњица од потписивања Хелсиншког завршног акта.

Током заседања, потпредседница Народне скупштине Гордана Чомић изабрана је за известиоца Генералног комитета за демократију, људска права и хуманитарна питања ове организације. У првом кругу избора за ову

позицију, потпредседница Чомић победила је са убедљивих 39 гласова, док су противкандидаткиње из делегација Ирске (Ан Фелан) и Шведске (Марија Лудквист Брумстер) освојиле 12, односно 15 гласова.

Избор потпредседнице Народне скупштине за известиоца овог комитета је велико признање Србији за рад у ПС ОЕБС и укупне резултате које је постигла у домену људских права. Српска делегација потписала је „Декларацију о намерама“ са парламентарном делегацијом Швајцарске, у којој су наведени принципи сарадње парламентарца у периоду 2014-2015, када ће наше две земље председавати овом глобалном организацијом која окупља 57 држава света.

На крају заседања, за председника Парламентарне скупштине ОЕБС изабран је Ранко Кривокапић, председник Скупштине Црне Горе, са мандатом од годину дана.

Никола Радојчић

Српски државни сабори у средњем веку.

(Београд: Српска краљевска академија; Издање Задужбине Милана Кујунџића, 1940)

Никола Радојчић (29. август 1882, Кузмин – 12. новембар 1964, Београд) је био српски историчар, један од најзначајнијих прочавалаца историје средњовековне Србије свога времена као и историје српске историографије. Његово издање Душановог законика је квалитетом превазилазило сва ранија издања и даље представља узорно издање средњовековног правног споменика. Данас, захваљујући савременим рачунарским технологијама, ово издање Душановог законика, као и бројни текстови о српској средњовековној историји и уметности доступни су на веб сајту www.monumentaserbica.com.

Књига „Српски државни сабори у средњем веку” академика Николе Радојчића започиње речима: „За народна представништва свих просвећених држава постављена су у науци питања, да ли су наставак стародревних народних зборована, или су израсла из скупова виших друштвених редова, или су се развила из дворских савета или у њима има елемената различитих скупова.”

Дајући преглед извора за своја истраживања српских државних сабора у средњем веку, академик Радојчић анализира њихову поузданост наводећи бројну страну и домаћу литературу у којој се могу наћи подаци о теми истраживања. О државном устројству Србије водила се брига и у другим државама тог времена будући да је она „вековима држала срце Балканског полуострва и скоро једно столеће била главна сила на њему. Стога се „морало знати у чијим је рукама стварна власт у Србији – да ли владар чини у њој шта му је по вољи, или моћно племство поступа како му налажу његове користи, или силна црква држи главну власт у својим рукама, или силовита војска располаже с владаром и државом.”¹ Треба

имати у виду да су средњовековни сабори били проширени скупови владарске дворске околине, чији је број био појачан званицама из редова вишег племства, које је по традицији учествовало на зборовима. Владар их је обично сазивао када му се свиди, и износио пред њих само оно што он хоће. Српски државни сабори одвијали су се углавном у црквама или под ведрим небом. Српске државне саборе сазивао је само владар и они се нису одржавали у одређеним роковима, већ према вољи владара. Тако српски сабори у средњем веку нису директно одлучивали о важним државним пословима, особито о односима с иностранством, пријатељским и непријатељским. О чиновништву српских државних сабора скоро да нема поузданих података и историјска наука о томе зна веома мало.

Разматрајући традицију словенских народних зборована, које сматра елементом из кога је израсла установа српских државних сабора, аутор прави паралеле с традицијама других народа наглашавајући да су код Словена у оваквим састанцима учествовали сви одрасли мушкарци и сви војници што је код страних посматрача остављало утисак да међу Словенима влада цели народ, да они живе у демократији која се лако могла извргнути у анархију. Друга установа која је, мада само посредно, деловала на развој српских сабора јесу сабори у римским провинцијама и дијецезама. „Потекли из ранијих скупова, редовно ради заједничког култа, постали су сабори у провинцијама и касније дијецезама, зборови становништва и чиновништва, којима су цареви често намењивали и задатак да растере централну државну управу и да надгледају рад чиновника.”² На западу су се ови сабори одржали до краја западног римског царства, а на истоку нису преживели Јустинијанско доба, те их Словени нису затекли када

су доселили на Балканско полуострво. Међутим, хришћанска црква је у својим покрајинским синодима примила не само име и један део рада од ранијих покрајинских сабора, већ и привилегије учесника и начин расправљања и одлучивања, те је тако континуитет римских провинцијских сабора и хришћанских покрајинских синода несумњив. Тако је трећи елемент постанка и развоја српских државних сабора у средњем веку управо установа црквених сабора.

Радојчић примећује да српско свештенство није бунило и организовало властелу против владара, како је то често чинило свештенство на западу. „У Србији је црква својски сарађивала с владаром, и није се борила против њега. Из таковог стања излазе занимљиви односи међу српским црквеним и државним саборима, због којих развој српских државних сабора, као представничких тела, највише одудара од сличних савремених установа на западу и североистоку Европе. Српска православна црква није се борила против државе ради примата, као западна, и није с оноликом немилосрдном жестином као она уништавала трагове древних народних претхришћанских обичаја. Зато се за српске државне саборе сме рећи да су израсли у складнијем споју из словенских обичаја и из црквених закона неголи западни из германских традиција и црквених установа.”³ У оваквом односу српске православне цркве и српске државе, Радојчић види разлог зашто у средњовековној Србији није дошло до стварања моћних племићких сталежа који су тежили да одузму власт владару, мада уз примедбу да можда за то није било времена јер је такав дуализам власти карактеристичан за 15. и 16. век. „Нипошто се при томе не сме заборавити да је српској властели недостајало идејно вођство у стварању организованих сталежа, које је на Западу

1 Никола Радојчић. Српски државни сабори у средњем веку. Београд: Српска краљевска академија; Издање Задужбине Милана Кујунџића, 1940, стр. 3

2 Исто, стр. 39

3 Исто, стр. 42

пружала црква, увек супарник државе, док је српска православна црква предњачила у пуној оданости владару и државној власти; може бити да се и због тога свештени чланови сабора нису одвајали од осталих, па тако у српском државном сабору уопште није дошло до оснивања изразитих сталешких курија. Сабор је остао јединствен.”⁴

Аутор закључује да германско и словенско право није било тако повољно подлога за јачање владарског положаја у држави, и зато су их владари истрајно потискивали увођењем римског права. Први српски владар код кога се сасвим јасно осећају византијска схватања о положају владара према држави и према цркви био је Стефан Немања. Млада српска држава у 12. веку се ипак разликовала од Византије нарочито по два својим особинама – њено становништво није било углавном једнако и једнолико по својим правима, као у византијском царству, него се већ делило на полуслободне, слободне и властелу, а српска војска није била, као у Византији, већином плаћеничка, него претежно народна, највише властеоска. „Зато су српски сабори морали имати нешто више права и моћи неголи тадашњи византински скупови високих чиновника и дворјана. И имали су их. Присуство властеле у Рашкој и учествовање народа као целине у ратовима онемогућивали су потпуно прегледање свечаних византинских скупова, маколико српски владари тежили да од својих државних сабора начине свечане састанке дворјана и чиновника, какви су тада били још у Византији у обичају.”⁵

Развој српских државних сабора у средњем веку аутор распоређује на ране српске државне саборе, саборе доба Немањића, Стефана Немање, Стефана Првовенчаног, Радослава и

Р

Референдум

Непосредно изјашњавање бирача путем гласања о законима и другим питањима од важности за политичку заједницу. Облик изражавања суверености грађана у Републици Србији.

Устав Србије познаје два облика републичког референдума: уставотворни (обавезни и факултативни) и референдум који расписује Народна скупштина на захтев већине свих народних посланика или најмање 100.000 бирача о питањима из своје надлежности. Обавезни уставотворни референдум подразумева да се акт о промени у Уставу наведених одредаба мора изнети на потврду бирачима, а факултативни да Народна скупштина, у свим осталим случајевима, може одлучити да акт о промени Устава потврде и бирачи..

С

Служба Народне скупштине

Служба која обавља стручне и друге послове за потребе Народне скупштине, радних тела Народне скупштине, народних посланика, председника и потпредседника Народне скупштине и посланичких група у Народној скупштини. Службом Народне скупштине руководи и за њен рад је одговоран генерални секретар Народне скупштине. Организација и рад Службе Народне скупштине уређује се одлуком Народне скупштине, на предлог надлежног одбора Народне скупштине.

У

Устав

„Извор свих извора права”. Писани акт највеће правне снаге који уређује основе државног и друштвеног уређења једне земље. Инструмент ограничења највише државне власти.

У области парламентарног права, Устав Србије од 2006. дефинише положај, надлежност и састав Народне скупштине, избор народних посланика и конституисање Народне скупштине, мандат и имунитете народних посланика, неспојивост функција, начин одлучивања у Народној скупштини, заседања, највише скупштинске функционере (председника и потпредседнике Народне скупштине), право предлагања закона и распуштање Народне скупштине. Устав прописује и обавезу доношења Закона о Народној скупштини.

⁴ Исто, стр. 254

⁵ Исто, стр. 47

Владислава, о којима постоје подаци само у делима домаћих писаца, даље на саборе времена краља Уроша Великог и његових синова Драгутина и Милутина, у коме су сабори потврђени и домаћим повељама, затим на саборе периода владавине краља Стефана Дечанског и царева Душана и Уроша. Потом, аутор у својим разматрањима обухвата државне саборе за време владавине Кнеза Лазара и деспота Стефана и Ђурђа и његових наследника који већ улазе у европски нови век, мада сматра да је за Србе средњи век трајао све до пада Србије 1459. и до пуне пропасти српске слободе падом Зете 1499. године.

Губитком самосталности српске државе у 15. веку црква постепено преузима неке функције државе. „За време српске државне самосталности у средњем веку државни сабори нису ни у Србији, као ни иначе, представљали цео народ, него само његове повлаштене класе, више свештенство и властелу. Црква је примила овакав састав сабора од српске државе на умору и измењивала га под притиском нових прилика. Док је било властеле, она је на црквеним саборима, када се није радило само о црквеним пословима, поред свештенства окуњала и властелу, али када се властела расула, изгинула и већином изгубила у простом народу, онда је црква властелу у сабору заменила угледним Србима, који су се истакли способношћу и пожртвованошћу и тако стекли народно признање као његови заступници. На сабору у Пећи 1450. једва се осећа по саставу сабора да то није државни сабор, него црквени. Чланови су исти као на државним, али сазивач није владар него патријарх.“⁶ Тако је српска црква под турским ропством претварала уски

српски средњевековни државни сабор у широко српско представничко тело, уводећи у њега ниже свештенство и народне представнике. У том смислу, развој народног представништва у Србији се знатно разликује од развоја представничких тела у западној Европи. Српски средњевековни државни сабори претворили су се у народна представништва у окриљу српске православне цркве за време турског ропства, под моћним утицајем српских државних традиција и с родољубивом и пожртвованом сарадњом српске православне цркве. „Име сабора остало је свима црквеним прославама у Србији, а састав српских црквено-народних сабора у Аустрији и првих народних скупштина у ослобођеној Србији скоро је сасвим једнак склопу сабора око српских црквених поглавица од 15. до 18. века.“⁷

Моћ традиције у старој српској држави била је тако јака да су државни сабори поступали истоветно од 13. века и владавине Стефана Првовенчаног до 15. века, времена владавине деспота Стефана и његових наследника када је Србија већ улазила у завршну кризу своје државне самосталности.

Када је, савременим језиком изражено, реч о функцијама сабора као државног представничког тела сматра се да је пореско питање било кључ за цели развој законодавне моћи сабора у средњем веку. „То моћно оружје за ублажавање владарске самоволности српски државни сабори као да уопште нису имали. Владараи су сами одлучивали о својим приходима, који су због примитивности прилика били углавном и државни, а црква не само да није оптерећивана порезима, као на Западу, и тако изазивана

на отпор, него је уживала највеће могуће привилегије, па њени служитељи нису имали разлога ни да се сами буне против владарске свемоћи у законодавству ни да друге за собом повлаче. Зато је најважније владарско право у законодавству и остало у Србији ненанападно и неокрњено. Владар је сам био извор законодавства, а српски државни сабор имао је само прилике, када би му је владар дао, да га саветује и да својим присуством даде већи ауторитет проглашеним законима.“⁸ За све време трајања српских државних сабора, владар је од сабора тражио само савете и обавештења, а никада им није препуштао одлуку.

О српским државним саборима као судовима има веома мало података. Подаци којима историчари располажу указују да је само цркви у средњевековној Србији било стало до тога да своје судске сукобе, доспеле до владарске личности, спроведе кроз сабор. „Озбиљност и опширност редовног византијског судовања осећала се, наравно, и у Србији. Суђење је ишло прописаним путем, а за тај сабори нису били већином предвиђени.“⁹

На основу предложене периодизације развоја народног представништва, академик Радојчић излаже историјски документован преглед улоге државних сабора у средњевековним српским земљама. Читајући ово дело, могуће је сагледати богатство српских писаних докумената о том времену, као и различит однос српских средњевековних вадара према сабору као државном представничком телу.

⁶ Исто, стр. 49

⁷ Исто, стр. 50

⁸ Исто, стр. 238—239

⁹ Исто, стр. 243